

POSTANOWIENIE

Dnia 24 września 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku Syndyka Masy Upadłości M. sp. z o.o. w upadłości likwidacyjnej przy uczestnictwie "P. spółka z o.o." spółka komandytowo-akcyjna o wpis w dziale III księgi wieczystej /5 ostrzeżenia o toczącym się przed Sądem Okręgowym w W. X Wydziale Gospodarczym postępowaniu z powództwa Syndyka Masy upadłości M. sp. z o.o. w upadłości likwidacyjnej o uznanie za bezskuteczną w stosunku do masy upadłości M. sp. z o.o. umowy sprzedaży z dnia 15 lutego 2013 r. sporządzonej aktem notarialnym przed notariuszem M. O., na podstawie której prawo własności nieruchomości nabyła "P. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością" spółka komandytowo-akcyjna oraz o wpis w dziale IV księgi wieczystej hipoteki przymusowej w kwocie 5.928.106,06 zł na rzecz Syndyka Masy Upadłości M. sp. z o.o. w upadłości likwidacyjnej, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 24 września 2015 r., skargi kasacyjnej wnioskodawcy od postanowienia Sądu Okręgowego z dnia 14 maja 2014 r.,

1) odrzuca skargę kasacyjną wniesioną od postanowienia oddalającego apelację w zakresie wpisu ostrzeżenia o toczącym się postępowaniu,

2) oddala skargę kasacyjną w pozostałej części.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 14 maja 2014 r. oddalił apelację wnioskodawcy Syndyka Masy upadłości M. sp. z o.o. w upadłości likwidacyjnej od postanowienia Sądu Rejonowego wydanego w dniu 31 stycznia 2014 r. oddalającego wniosek o wpis ostrzeżenia o postępowaniu toczącym się z powództwa wnioskodawcy o uznanie za bezskuteczną w stosunku do masy upadłości M. sp. o.o. umowy sprzedaży z dnia 15 lutego 2013 r., na podstawie której prawo własności nieruchomości nabyła „P. sp. z o.o.” spółka komandytowo-akcyjna oraz o wpis hipoteki przymusowej na rzecz Syndyka Masy upadłości M. t sp. z o.o. w upadłości likwidacyjnej.

Sąd Rejonowy uznał, że dokument przedstawiony przez wnioskodawcę jako podstawa wpisu ostrzeżenia o toczącym się postępowaniu i wpisu hipoteki przymusowej, tj. postanowienie Sądu Okręgowego z dnia 31 sierpnia 2013 r., nie może stanowić podstawy wpisu. Wskazał, że postanowienie to, wydane jako środek zabezpieczający roszczenie wnioskodawcy, nie podlega wykonaniu w drodze egzekucyjnej. Wobec tego postanowienie zabezpieczające, stosownie do treści art. 743 § 2 k.p.c., powinno zostać zaopatrzone z urzędu we wzmiankę o wykonalności i tylko wtedy stanowić może ono postawę przeprowadzenia postępowania zabezpieczającego, polegającego na wpisie ostrzeżenia oraz hipoteki.

Sąd Okręgowy rozpoznając apelację wnioskodawcy, podzielił stanowisko Sądu pierwszej instancji, że wnioskodawca nie przedłożył wraz z wnioskiem dokumentu, który mógłby stanowić podstawę żądanego wpisu. Dołączone do wniosku postanowienie o zabezpieczeniu z dnia 31 sierpnia 2013 r. nie zostało z urzędu zaopatrzone we wzmiankę o wykonalności. Brak wzmianki jest brakiem merytorycznym i nie podlega usunięciu w trybie art. 130 § 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c.

Sąd Okręgowy uznał, że nie może prowadzić do uwzględnienia wniosku złożenie przez wnioskodawcę dopiero na etapie postępowania apelacyjnego postanowienia zabezpieczającego zawierającego wzmiankę o wykonalności. Skutkowałoby to nieuprawnionym uprzywilejowaniem wnioskodawcy, bowiem wpis hipoteki przymusowej – zgodnie z art. 29 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (jedn. tekst Dz. U. z 2013 r. poz. 707, ze zm. dalej jako

u.k.w.h.) – miałyby moc wsteczną od chwili złożenia wniosku, mimo że w tym czasie brak było podstawy merytorycznej dokonania wpisu w księdze wieczystej.

Odnosząc się do żądania wpisu ostrzeżenia o toczącym się postępowaniu o uznanie za bezskuteczną wobec masy upadłości umowy sprzedaży nieruchomości Sądu Okręgowego uznał, że z uwagi na brak podstawy ustawowej wpis do księgi wieczystej ostrzeżenia o innym postępowaniu będącym w toku jest niedopuszczalny. Zgodnie z art. 16 u.k.w.h. w księdze wieczystej ujawnia się prawa rzeczowe, a jedynie w wypadkach przewidzianych w przepisach ustawowych mogą być ujawniane prawa osobiste i roszczenia. Podstawy takiej nie stanowi ogólnie sformułowany art. 755 § 1 pkt 5 k.p.c., który nie wskazuje wprost dopuszczalności tego rodzaju wpisu. Przepis ten nie zmienia ogólnych reguł wynikających z ustawy o księgach wieczystych i hipotece, zgodnie z którymi wpisy do księgi wieczystej ujawniać mogą stan prawny nieruchomości, nie zaś sytuację procesowej właściciela lub użytkownika wieczystego nieruchomości.

Wnioskodawca - Syndyk Masy upadłości M. sp. z o.o. w upadłości likwidacyjnej wniósł skargę kasacyjną od postanowienia Sądu drugiej instancji, którą oparł na naruszeniu przepisów postępowania, a mianowicie: art. 381 k.p.c., art. 382 k.p.c., art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.; art. 130 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w zw. z art. 743 § 2 k.p.c. i art. 626² § 3 k.p.c.; art. 626⁸ § 2 k.p.c.; art. 365 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.; art. 755 § 1 pkt 2 i 5 k.p.c. w zw. z art. 527 k.c. i art. 531 § 2 k.c. w zw. z art. 131 ustawy prawo upadłościowe i naprawcze z dnia 28 lutego 2003 r.. Według wnioskodawcy doszło też do naruszenia prawa materialnego, tj. art. 25 ust. 1 pkt 3 u.k.w.h. a także § 42 ust. 1 rozporządzenia ministra Sprawiedliwości w sprawie prowadzenia ksiąg wieczystych i zbiorów dokumentów z dnia 17 września 2001 r. w zw. z art. 527 k.c. i art. 531 § 2 k.c. w zw. z art. 131 ustawy prawo upadłościowe i naprawcze z dnia 28 lutego 2003 r. (jedn. tekst Dz. U. z 2012 r., poz. 1112 ze zm.). Na tych podstawach skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przy ocenie skargi kasacyjnej nie można pominąć, iż w jednym wniosku wnioskodawca ubiegał się o dwa różne wpisy w księdze wieczystej. Pierwsze

z żądań obejmowało wpis w dziale III księgi wieczystej ostrzeżenia o toczącym się postępowaniu, drugie sprowadzało się do żądania wpisu hipoteki przymusowej w dziale IV tej samej księgi wieczystej. Zgłoszenie tych żądań w jednym wniosku stanowi kumulację przedmiotową roszczeń, dopuszczalną na gruncie postępowania nieprocesowego przez odpowiednie zastosowania art. 191 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. (por. postanowienie Sąd Najwyższego z dnia 6 lipca 2012 r., V CSK 313/11, niepubl.). Połączenie kilku różnych wniosków o wpis w księdze wieczystej w jednym piśmie procesowym wszczynającym postępowanie wieczystoksięgowe nie pozbawia samodzielności każdej z połączonych spraw, a zatem każda z tych spraw podlega oddzielnej ocenie pod kątem dopuszczalności skargi kasacyjnej.

Kwestię dopuszczalności skargi kasacyjnej w postępowaniu nieprocesowym – a w takim postępowaniu rozpoznawane są sprawy o wpis w księdze wieczystej (art. 626¹ i n. k.p.c.) – rozstrzyga art. 519¹ k.p.c. Sprawy o wpis w księdze wieczystej są sprawami z zakresu prawa rzeczowego. Według art. 519¹ § 1 k.p.c., skarga kasacyjna przysługuje od wydanego przez sąd drugiej instancji postanowienia co do istoty sprawy oraz od postanowienia w przedmiocie odrzucenia wniosku i umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie.

„Istotę sprawy” w postępowaniu wieczystoksięgowym określają przesłanki materialnoprawne wniosku, taka bowiem postać orzeczeń jest właściwa rozstrzygnięciu o zasadności żądania wnioskodawcy domagającego się udzielenia ochrony prawnej przez potwierdzenie jego praw rzeczowych, ukonstytuowania ich, jeżeli przepis takiego wpisu wymaga lub wzmocnienia skuteczności praw osobistych i roszczeń (wpisy w dziale III, wymienione w art. 16 u.k.w.h. i w innych ustawach), (tak Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 29 czerwca 2004 r., II CK 541/03, OSNC 2005, Nr 6, poz. 112; zob. też postanowienia z dnia 26 listopada 2009 r. I CZ 72/09, niepubl.; z dnia 14 marca 2013 r., I CZ 8/13, niepubl.; z dnia 13 listopada 2013 r., V CZ 76/14, niepubl.). Wobec tego rozstrzygnięciem co do istoty sprawy nie są wpisy ostrzeżeń i wzmianek o charakterze wypadkowym, zabezpieczające prawidłowy tok postępowania wieczystoksięgowego lub innego postępowania albo zabezpieczające skuteczność ewentualnego orzeczenia. Ponadto zgodnie z utrwaloną wykładnią Sądu Najwyższego, w postępowaniu

wieczystoksięgowym kończą postępowanie w sprawie tylko te postanowienia, które kładą kres określonym czynnościom w zakresie uprawnień podmiotowych związanych z ustrojem ksiąg wieczystych. Nie odpowiadają zatem tym wymaganiom postanowienia, które nie spełniają cech definitywności, np. dotyczące wpisu ostrzeżenia o toczącym się procesie na podstawie postanowienia sądu o udzieleniu zabezpieczenia (art. 755 k.p.c.), wpisu ostrzeżenia na podstawie art. 10 ust. 2 u.k.w.h. czy art. 626¹³ § 1 k.p.c. bądź sprostowania usterek wpisu na podstawie art. 626¹³ § 2 k.p.c. (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 1997 r., I CKN 31/96, OSNC 1997, Nr 5, poz. 55, z dnia 15 stycznia 1997 r., III CZ 1/97, OSNC 1997, Nr 4, poz. 37 ze sprost. w OSNC 1997, nr 6-7, s. 136, z dnia 18 listopada 1997 r., I CKN 325/97, niepubl., z dnia 13 stycznia 1998 r., II CKN 529/97, OSNC 1998, nr 7-8, poz. 128 i z dnia 22 czerwca 2001 r., V CZ 91/01, OSNC 2002, Nr 2, poz. 25; z dnia 29 czerwca 2004 r., II CK 541/03, OSNC 2005, nr 6, poz. 112; z dnia 18 kwietnia 2007 r. V CZ 27/07, niepubl.; z dnia 19 maja 2010 r., I CZ 32/10, niepubl.; z dnia 25 października 2010 r., II CZ 65/10, niepubl.; z dnia 27 czerwca 2013 r., III CSK 244/12, niepubl.; z dnia 17 lipca 2013 r., V CSK 479/12, niepubl.).

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁶ § 3 k.p.c. odrzucił, jako niedopuszczalną, skargę kasacyjną skierowaną do rozstrzygnięcia o wpisie do księgi wieczystej ostrzeżenia o toczącym się innym postępowaniu.

Nie zasługują na uwzględnienie zarzuty skargi kasacyjnej dotyczące oddalenia wniosku o wpis hipoteki przymusowej.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego jest ugruntowany pogląd, że czynność prawna stanowiąca podstawę wpisu powinna być badana przez sąd nie tylko pod względem formalnym, ale także pod względem jej skuteczności materialnej (por. orzeczenia Sąd Najwyższego: z dnia 25 lutego 1963 r., III CR 177/62, OSNCP 1964, Nr 2, poz. 36; z dnia 18 listopada 1971 r., III CRN 338/71, OSNCP 1972, Nr 6, poz. 110; z dnia 1 listopada 1995 r., III CZP 158/95, OSNC 1995, Nr 4, poz. 47). To oznacza, że sąd wieczystoksięgowy zawsze bada, czy mająca stanowić podstawę wpisu czynność prawna jest zgodna z bezwzględnie obowiązującymi przepisami i w razie stwierdzenia takiej niezgodności, tzn. nieważności czynności (art. 58 § 2 k.c.), oddali wniosek.

Inaczej jest natomiast wtedy, gdy podstawę wpisu stanowi orzeczenie sądowe. Sąd wieczystoksięgowy nie może wówczas badać merytorycznej zasadności orzeczenia, bada jedynie, czy zawiera ono wszystkie dane konieczne do dokonania wpisu, czy jest prawomocne, i czy z przyczyn technicznych nadaje się do wpisu. Sąd wieczystoksięgowy bada także, czy dokument mający być podstawą wpisu zawiera wzmiankę o wykonalności, o której mowa w art. 743 § 2 k.p.c. bowiem udzielenie zabezpieczenia nie podlega wykonaniu w drodze egzekucji (por. uchwały Sądu Najwyższego: z dnia 4 lipca 1986 r., III CZP 35/86, OSNC 1987, Nr 7, poz. 90; z dnia 28 sierpnia 1991 r., III CZP 71/91, OSNCP 1992, Nr 3, poz. 47 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 lipca 2008 r., II CSK 115/08, niepubl.).

Wbrew stanowisku wnioskodawcy brak wzmianki o wykonalności postanowienia o zabezpieczeniu, które ma stanowić podstawę wpisu hipoteki przymusowej nie jest brakiem formalnym podlegającym usunięciu w trybie art. 130 §1 k.p.c. ale brakiem o charakterze merytorycznym.

Art. 130 k.p.c. ma zastosowanie gdy pismo wszczynające postępowanie nie odpowiada warunkom formalnym przewidzianym dla pism procesowych w ogóle, jak też gdy nie odpowiada warunkom formalnym przewidzianym dla pism danego rodzaju (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 października 2007 r., I CSK 230/07, OSNC-ZD 2008/3/80 oraz uchwałę z dnia 12 grudnia 2001 r., III CZP 70/01, OSNC 2002/10/116). Jedynie ze względu na treść art. 626² § 3 k.p.c., który został zamieszczony wśród przepisów normujących warunki formalne wniosku o wpis, wymaganie dołączenia do wniosku dokumentów będących podstawą wpisu, stanowi szczególny warunek formalny wniosku podlegający uzupełnieniu na podstawie art. 130 § 1 k.p.c. (tak też Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 10 października 2007 r., I CSK 230/07, OSNC-ZD 2008/3/80). Tymczasem w rozpoznawanej sprawie chodzi o wadliwość załączonego już do wniosku dokumentu, który ma stanowić podstawę wpisu prawa rzeczowego. Brak wzmianki o wykonalności powodował, że postanowienie, na które powoływał się wnioskodawca nie mogło stanowić podstawy jakiegokolwiek postępowania stanowiącego wykonanie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia.

Kognicja sądu wieczystoksięgowego po uchyleniu art. 48 ust. 2 u.k.w.h. i nowelizacji przepisów dotyczących postępowania w sprawach wieczystoksięgowych ustawą z 11 maja 2001 r. o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece, ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy Prawo o notariacie (Dz. U. Nr 63, poz. 635) nie obejmuje aktualnie, wyznaczenia wnioskodawcy terminu na usunięcie merytorycznej przeszkody do wpisu. Ta zmiana legislacyjna była celowa, zamierzona przez ustawodawcę i służąca usprawnieniu postępowania wieczystoksięgowego. Odpowiednikiem uchylonego art. 48 ust. 2 u.k.w.h. nie stał się przepis art. 130 k.p.c., który ma zastosowanie w postępowaniu wieczystoksięgowym, ale tylko na użytek usuwania braków formalnych wniosku o wpis. Nie ma przy tym wątpliwości, iż istotna przeszkoda do wpisu w znaczeniu materialnoprawnym powoduje oddalenie wniosku o wpis na podstawie art. 626⁹ k.p.c., a nie uruchomienie postępowania naprawczego na podstawie art. 130 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. (tak Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 9 stycznia 2013 r., III CSK 78/12, niepubl. por. też niepublikowane postanowienia Sądu Najwyższego z 9 marca 2004 r., VCK 448/03, z 10 października 2007 r., I CSK 230/07; z 17 czerwca 2009, IV CSK 68/09; z 22 stycznia 2010 r., V CSK 230/09). W obowiązującym stanie prawnym nie istnieje zatem podstawa do wzywania do usunięcia podstawy do wpisu, a jednoznaczne brzmienie art. 626⁹ k.p.c. nakazuje w przypadku istnienia przeszkody do wpisu lub braku podstaw do wpisu oddalenie wniosku wprost.

Przykładem takiego rozstrzygnięcia jest postanowienie z dnia 17 listopada 2011 r. (sygn. akt IV CSK 74/11, niepubl.), w którym Sąd Najwyższy przyjął, że dołączona do wniosku o wpis zmiany wierzyciela hipotecznego, umowa sprzedaży wierzytelności hipotecznej, nie zawierająca poświadczenia podpisu zbywcy wierzytelności w sposób odpowiadający wymogom z art. 88 Prawa o notariacie, nie dokumentuje zmiany wierzyciela hipotecznego dla potrzeb wpisu tej zmiany w księdze wieczystej i wobec tego wniosek taki powinien być oddalony z powodu przeszkody do jego dokonania, w rozumieniu art. 626⁹ k.p.c. Podobnie w postanowieniu z dnia 8 października 2014 r. (sygn. akt II CSK 54/14, niepubl.) Sąd Najwyższy przyjął, że dołączenie do wniosku o wpis hipoteki przymusowej do

księgi wieczystej kserokopii decyzji podatkowej nie poświadczonej za zgodność przez Prezydenta Miasta lub upoważnionego przez niego pracownika urzędu stanowi przeszkodę do wpisu.

Z tych wszystkich względów bezpodstawnie zarzuca się w skardze kasacyjnej naruszenie art. 130 § 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2, 743 § 2, 626² § 3 oraz art. 628⁹ k.p.c. przez oddalenie wniosku o wpis zamiast wezwania wnioskodawcy do usunięcia przeszkód do wpisu na podstawie art. 130 § 1 k.p.c. w zw. z art.13 § 2 k.p.c.

Zgodnie z art. 626⁸ § 2 k.p.c. sąd wieczystoksięgowy, rozpoznając wniosek o wpis bada jedynie treść i formę wniosku, dołączonych do wniosku dokumentów oraz treść księgi wieczystej. Ocena może być dokonana tylko na podstawie dokumentów, o których mowa w art. 626⁸ § 2 k.p.c. Ponieważ w postępowaniu wieczystoksięgowym, w odniesieniu zarówno do sądu pierwszej jak i drugiej instancji, treść art. 626⁸ § 2 k.p.c. wyklucza prowadzenie postępowania dowodowego oraz wyłączone jest stosowanie art. 316 k.p.c., więc dokonanie wpisu na podstawie dokumentów nie dołączonych do wniosku stanowi przekroczenie granic kognicji sądu (uchwała siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 2009 r., zasada prawna, III CZP 80/09, OSNC 2010, Nr 6, poz. 84, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2011 r., III CSK 322/10, niepubl., postanowienie siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2011 r., II CSK 538/10, niepubl.; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 kwietnia 2015 r. II CSK 84/13, niepubl. Dokonanie wpisu na podstawie dokumentów niedołączonych do wniosku o wpis stanowi przekroczenie granic kognicji sądu (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 2009 r. - zasada prawna - III CZP 80/09, OSNC 2010, nr 6, poz. 84, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2011 r., III CSK 322/10, niepubl. oraz postanowienie składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia

16 listopada 2011 r., II CSK 538/10, niepubl.). Sąd drugiej instancji nie może zatem uwzględnić dokumentów złożonych dopiero w postępowaniu apelacyjnym, jeżeli - co należy podkreślić - miałyby one stanowić podstawę uwzględnienia wniosku (por. też postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 kwietnia 2013 r., IV CSK 551/12, OSNC-ZD 2014, nr A, poz. 15).

Z tych wszystkich względów skarga kasacyjna skierowana do rozstrzygnięcia o wpisie do księgi wieczystej hipoteki przymusowej podlegała oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

kc